

การเชื่อมการศึกษาในระบบและนอกระบบ

โดยผ่านทางการศึกษาต่อเนื่อง

ชาญชัย ดาวจินสมาจาร
กองบริการการศึกษา
วิทยาเขตบึงคานี่

ปกติกระบวนการเรียนรู้ในสังคมจะอาศัยช่องทาง ๓ ช่องทาง ซึ่งได้แก่การศึกษาในระบบ (formal education) การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ (informal education) และการศึกษานอกระบบ (non-formal education) ซึ่งดำเนินการควบคู่กันไป ปัจจุบันช่องทางเหล่านี้จะทำหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ในหลายประเทศ ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก การแยกตัวออกไปอย่างโดดเดี่ยวดังกล่าวได้นำไปสู่การทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน และทำให้ทรัพยากรที่มีจำกัดต้องสูญเปล่าไป บางครั้งการเรียนรู้ทั้ง ๓ วิธีนี้มีวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกัน ปัจจุบันนักวางแผนและนักบริหารการศึกษาในภูมิภาคพยายามดำเนินงานในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ โดยผ่านการวางแผนที่ประสานกันและทำให้วิธีเรียนทั้งสามแบบได้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดผลตอบสนองที่เหมาะสมที่สุดต่อความต้องการของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ในระหว่างการสัมมนาระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการวางแผนที่ประสานกัน และการเกื้อหนุนระหว่าง การศึกษานอกระบบกับการศึกษาในระบบ ซึ่งจัดขึ้นในกรุงเทพฯ ในปี ๑๙๘๕ และการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบในเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งจัดโดยสถาบันแห่งชาติว่าด้วยการวิจัยทางการศึกษา (ญี่ปุ่น) ในปี ๑๙๘๖ ผู้เข้าร่วมจากประเทศต่าง ๆ จำนวนหนึ่งในภูมิภาคได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของประเทศตนในการวางแผนที่ประสานกันและการเกื้อหนุนระหว่าง การศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบ โดยทั่ว ๆ ไป ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคได้ให้คำจำกัดความของคำว่าการศึกษาในระบบ การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ และการศึกษานอกระบบ ตามหลักการที่ได้ตกลงกันดังนี้

การศึกษาในโรงเรียนหมายถึง การจัดการศึกษาโดยผ่านทางโครงสร้างพื้นฐานสถาบัน เช่น โรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการเรียนรู้ที่เป็นลำดับซึ่งจัดเป็นชั้นและมีมาตรฐานนำไปสู่การรับรองว่าได้บรรลุผลสัมฤทธิ์ของจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ในรูปของการเปลี่ยนแปลงในทางที่พึงประสงค์ในตัวผู้เรียน

การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ หมายถึง การศึกษาที่ไม่ได้จัดเป็นระเบียบ ซึ่งบุคคลได้รับในระหว่างตลอดช่วงชีวิตของเขาโดยผ่านทางกรณีปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้ปกครองและพี่น้อง และกับสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม หรือผ่านทางการทำงานหรือเหตุการณ์ทางสังคมและความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ทางสื่อมวลชน เช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์

การศึกษานอกระบบ จะแตกต่างจากการศึกษาในระบบในแง่ที่ว่า การศึกษานอกระบบจะจัดนอกขอบข่ายของการศึกษาในระบบ คุณลักษณะดังกล่าวจะเหมือนกับ การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม การศึกษานอกระบบก็คล้ายกับการศึกษาในระบบในแง่ที่ว่า มีการจัดระเบียบและมีจุดมุ่งหมาย ทั้งยังมีโครงสร้างการเรียนรู้เป็นลำดับ ซึ่งไม่จำเป็นต้องจัดเป็นชั้นเรียน ในขณะที่การศึกษาในระบบจะมีลักษณะที่เป็นรูปแบบ แต่การศึกษานอกระบบจะมีความยืดหยุ่นในรูปของเวลาและระยะเวลาของการเรียนรู้ อายุของกลุ่มผู้เรียน เนื้อหา วิธีสอน และกระบวนการประเมินผล

มโนทัศน์เกี่ยวกับการวางแผนที่ประสานกัน หมายถึงความร่วมมือกันของหน่วยงานต่าง ๆ ที่

เกี่ยวกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ ตลอดจนการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยงานขององค์การเอกชน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรได้ประโยชน์สูงสุด โดยผ่านทางความร่วมมือการวางแผนและการนำแผนออกใช้แบบผสมผสาน การติดตามและการประเมินผลแผนเหล่านั้น

มโนทัศน์ว่าด้วยการเกี่ยวพันหมายถึง การให้การสนับสนุนระหว่างการศึกษาในระบบกับการศึกษาในระบบ ในด้านการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกทางกายภาพ บุคลากร โครงสร้าง การบริหารหลักสูตรและอุปกรณ์การสอน การฝึกอบรมครูและผู้นิเทศก์ และการประเมินผลกระบวนการออกไปรับรอง และเทคนิคที่ใช้พัฒนาการสอนของแต่ละฝ่าย

จากการประชุมในภูมิภาคทั้งสองครั้ง ที่ประชุมได้ให้ข้อคิดเห็นที่สำคัญดังนี้

๑. โดยทั่วไปแล้ว ยังไม่มีองค์การใดที่ทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อประสานงานกันระหว่างการศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบ

๒. ขาดความตระหนักในบทบาทของการศึกษานอกระบบ และผลประโยชน์ของการเกี่ยวพันระหว่างนักวางแผน ผู้นำไปปฏิบัติ และบุคลากรทางสื่อของการศึกษาทั้งสองระบบ

๓. พื้นฐานข้อมูลและการวิจัยสำหรับการวางแผนแบบผสมผสานอ่อนไป และจำเป็นต้องมีการปรับปรุง

๔. การศึกษานอกระบบยัง

ถูกเข้าใจว่าไม่มีควมสำคัญเท่าที่ควร ดังนั้นจึงไม่ได้รับงบประมาณและสิ่งอื่น ๆ อย่างเพียงพอ

๕. เครื่องอำนวยความสะดวกทางกายภาพของฝ่ายการศึกษาในระบบ ยังไม่ได้ถูกใช้อย่างเต็มที่ จากฝ่ายศึกษานอกระบบโรงเรียน

๖. การสอนการศึกษานอกระบบยังคงใช้สอนในโปรแกรมเพื่อการเรียนรู้หนังสือ และฝึกอบรมทักษะเบื้องต้นเป็นสำคัญ และไม่ได้ใช้ในด้านการศึกษาทางวิทยาศาสตร์มากนัก

๗. บุคลากรจากฝ่ายการศึกษาในระบบถูกนำมาใช้กับการศึกษานอกระบบ โดยไม่ได้รับการฝึกอบรมและปฐมนิเทศอย่างเพียงพอ และ

๘. หลักสูตรและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับการศึกษานอกระบบยังขาดแคลนอยู่

ประสบการณ์และแนวทางใหม่ ๆ

ขอบข่ายสองขอบข่ายของประสบการณ์และแนวทางใหม่ที่สัมพันธ์กับ ๑) งานและธุรกิจ รวมถึงการฝึกอบรมทักษะ และ (๒) การพัฒนาชุมชนและการพักผ่อน ซึ่งดำเนินการในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค

งานและธุรกิจรวมถึงการฝึกอบรมทักษะ มโนทัศน์ของการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับงานและธุรกิจ รวมถึงการฝึกอบรมทักษะ ได้รับการเน้นในประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาค มโนทัศน์สมัยใหม่ของการ

ศึกษานอกระบบก็คือการพัฒนาชีวิตทั้งชีวิต นอกจากนี้ยังพิจารณาวงจรชีวิตจากประสบการณ์การทำงานไปยังกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การปฏิบัติและประสบการณ์ใหม่ ๆ ต่อไปนี้ควรจะได้รับการกล่าวถึง

การปรับปรุงคุณภาพของชีวิต จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติใหม่ ๆ สามารถทำให้สำเร็จโดย

๑. ให้รางวัลแก่คนทำงาน

๒. จัดตั้งการประชุมสัมมนา การฝึกอบรมและการฝึกอบรมซ้ำ

๓. การศึกษาชนบทและศูนย์พัฒนา

๔. โปรแกรมการบริหารบ้านด้วยการพึ่งตนเอง

๕. โรงเรียนชุมชนสำหรับวัยรุ่นนอกโรงเรียน

๖. พัฒนาศูนย์ช่างฝีมือ

๗. จัดตั้งศูนย์

การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของโปรแกรมการศึกษานอกระบบในประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาค ถึงแม้ว่าแนวทางในการดำเนินงานจะแตกต่างกันไป แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป้าหมายนั้นมุ่งไปสู่ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

โปรแกรมที่เน้นงานสำหรับการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและความต้องการของประเทศ โปรแกรมที่เน้นงานซึ่งจัดโดยฝ่ายกิจกรรมการฝึกอบรมทักษะจะต้องปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของสังคมของแต่ละประเทศ เพื่อเป็นทาง

เพิ่มรายได้สำหรับผู้เรียน ปรากฏว่าโปรแกรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพในหลาย ๆ ประเทศในเอเชียและแปซิฟิก

โปรแกรมการเรียนทางไกล
ระบบการเรียนทางไกลเป็นการจัดการศึกษาทุกระดับ ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาในระบบ เพื่อการปรับปรุงการฝึกอบรมทักษะและคุณสมบัติทางวิชาการที่เป็นความต้องการของปัจเจกบุคคลและกลุ่มในชนบท และกลุ่มคนบางกลุ่มในเขตเมือง โปรแกรมการเรียนทางไกลจะใช้แนวทางของสื่อผสม

การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน
วัตถุประสงค์หลักของศูนย์การเรียนรู้นอกระบบเหล่านี้ก็คือการสนองตอบต่อความต้องการของสังคมและปัจเจกบุคคล โดยผ่านทางพัฒนาทักษะสำหรับการบรรลุคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า โปรแกรมที่จัดขึ้นในประเทศต่าง ๆ มีศูนย์การอ่าน ศูนย์การเรียนรู้ทรัพยากรชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์ความร่วมมือชุมชน

การจัดตั้งแผนกภาษาพื้นเมือง ประเทศกำลังพัฒนากำลังเผชิญกับปัญหาของการมีความรู้ไม่เพียงพอในการปรับปรุงสภาพของชีวิตของคนในประเทศตัวเอง เทคโนโลยีสมัยใหม่ และเจตคติของวิธีใหม่ ๆ ที่มาจากประเทศพัฒนาแล้วควรนำมาแปลเป็นภาษาพื้นเมืองของแต่ละประเทศ ดังนั้นประเทศกำลังพัฒนาจึงควรจัดตั้งหน่วยงานแปลขึ้น เพื่อแปลความรู้ใหม่ ๆ จากประเทศพัฒนาแล้วมาเป็นภาษาพื้นเมืองของตนเอง

การทำให้ประชาชนมีความ

รู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประเทศกำลังพัฒนาประสบกับปัญหาของการขาดเจตคติที่เหมาะสมในการก่อให้เกิดความสามัคคีในชาติ การจัดกิจกรรมการศึกษาอกระบบสำหรับพัฒนาทักษะอาจช่วยให้ความสามัคคีเกิดขึ้น โปรแกรมดังกล่าวจะสัมพันธ์กับมโนทัศน์ของการผสมผสานในชาติ

การใช้เทคโนโลยีสำหรับองค์การธุรกิจและภาคการเกษตร นวัตกรรมดังกล่าวมุ่งไปที่การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละหน่วยงาน จากการศึกษาประสบการณ์ของแต่ละประเทศที่ผ่านมา พบว่ามีการนำเทคโนโลยีมาใช้ดังนี้ เทคโนโลยีสำหรับภาคการเกษตร โครงการฟาร์มแบบใหม่ เทคโนโลยีสำหรับกำลังคนและสภาวัยรุ่นและการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการเกษตรสำหรับชาวนา

โปรแกรมสำหรับคนเกษียณ คนที่เกษียณจากงานแล้วยังต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงาน และหลายคนก็มองงานในสาขาใหม่ โปรแกรมการศึกษานอกระบบจึงควรจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการของคนกลุ่มนี้ ต่อไปนี้เป็นโปรแกรมที่ได้จัดขึ้นให้คนที่เกษียณจากงานแล้วคือ การศึกษาชุมชนสำหรับประชากรสูงอายุ การอาชีวศึกษาสำหรับคนมีอายุ ศูนย์ฝึกอบรมสำหรับคนเกษียณ และศูนย์นันทนาการสำหรับผู้ใหญ่

การนำเทคนิค Q.C. และ JIT (Just-in-Time) มาใช้โดย

ระบบ เทคนิคเหล่านี้มุ่งปรับปรุงคุณภาพของงานโดยการนำพลวัตของกลุ่ม (group dynamics) มาใช้ มีส่วนร่วมในแนวความคิดและเจตคติในการทำงาน เทคนิคดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ในประเศญี่ปุ่น และปรากฏว่าได้ทำประโยชน์เป็นอย่างมากต่อสังคมของประเทศญี่ปุ่น บางประเทศได้นำโปรแกรม เช่น ศูนย์โปรแกรมฝึกอบรมบุคลากรสำหรับสมาชิกการศึกษานอกระบบ และรูปแบบการสอนสำหรับการฝึกอบรมบุคลากรออกใช้

โปรแกรมการจัดการสำหรับผู้เข้าร่วมในการศึกษานอกระบบ เพื่อเตรียมทำงานประเภทการจัดการ โปรแกรมดังกล่าวต้องอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนในระดับค่อนข้างสูง เพื่อช่วยให้สนองตอบต่อความต้องการกำลังคนและกระตุ้นเจตคติในทางบวกสู่การปรับปรุงตัวเองของพนักงานในปัจจุบันและอนาคต

การพัฒนาชุมชน

ประเทศส่วนใหญ่เห็นด้วยในแง่ที่ว่า การพัฒนาชุมชนจะต้องเล็งไปที่การทำให้แต่ละท้องถิ่นสามารถพึ่งตัวเองได้ และมีความรับผิดชอบต่ออนาคตของตัวเอง ชุมชนควรจะมีบทบาทการสนับสนุนทางการเงินจากจังหวัดหรือรัฐบาลกลางให้น้อยลง ชุมชนควรมีความรู้สึกและความปรารถนาต่อการปรับปรุงในเรื่องต่อไปนี้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีกว่า ซึ่งได้แก่

๑. สุขภาพที่ดีสำหรับทุกคน
๒. โอกาสในการหางานทำ
๓. โอกาสทางการศึกษาสำหรับสมาชิกทุกคน